DISSERTATIO QUARTA DE VITIIS MACHINÆ HUMANÆ VENTRICULUM MAXIME atq; INTESTINA AFFICIENTIBUS.

14

Quam

Aspirante Gratia divina

Authoritate Amplissimæ Facultatis Medicæ

PRÆSIDE

ELIA CAMERARIO,

PROF. ORD. MED. ET CONS. WIRT.

PRO LICENTIA

summisque in arte saluberrima Honoribus

Eruditorum submittit Examini

D. Sept. MDCCXXVI.

MARCUS RAU, Ulmensis.

TUBINGÆ, Typis JOSEPHI SIGISMUNDI.

L. B. S.

EMenſo Curſus Academici ſtadio, haud potui ſeligere utiliorem Inauguralis Diſputationis materiem, quam penitiorem graviſſimorum Affectuum præternaturalium conſiderationem, quæ in praxi mox ſuſcipienda lucem præferre queat haud mediocrem; eam igitur nunc, invocato Supremi Numinis auxilio publico Examini ſiſtimus.

De relatis ad Ventriculum atque Inteſtina affectibus præternaturalibus.

NAturaliter cibos moderate appetit homo, ut ſit proportio inter appetitum aſſumtaque, & vim ventriculi coquentem ac præparantem chylum; in ſtatu autem præternaturali appetitus frequenter nimium increſcit, ut cibis Ventriculus non ſatietur, ſive ſolidi illi ſiccioresque ſint, ſive & liquidiores, hæc enim eſculenta tenuiora, ac juſcula, cum ſtatim diffluant, pergantque ex ventriculo, multo minus ſatiare eum valent tam valide ac nimium appetentem. Alia ratio eſt ſitis immodicæ, quæ plurimorum ſymptoma morborum ad nimium cibi appetitum referri non debet, alio nixa principio.

Sæpe vero immodicus eſt appetitus ſine notabili morbo, imo & ſine noxa, multi enim ex conſuetudine inde ab ipſa juventute largiſſimo replentur cibo, ipſa vero diſtinctio in appetitum ſimpliciter nimium, & caninam appetentiam, ubi largiſſime ingeſta vomitu rejiciuntur, atque bulimum

limum

limum ſeu bulimodem appetentiam cum exſolutione virium & deliquio conjunctam, exiguam habet utilitatem.

Cæterum hic appetitus cibi præternaturalis cum fame non coincidit, neque gradu tantum differunt, ſed cauſis & re ipſa quamplurimum; cum & ii appetitum mox priſtinum ſævire ſentiant, qui modo ventriculum cibis ad nauſeam usque repleverunt; inanitas illa peculiaris eſt, ac famis ſenſus a naturali appetentia multum abit, quæ & ipſa inæqualiter diverſos homines, diverſo vitæ generi deditos, diverſæque indolis afficere ſolet diverſimode; unde nec ad morboſam hanc famem referas vividum iſtum appetitum, quem ſentiunt convaleſcentes ex febri, ſtrenue laborantes ac fatigatos, acidulas haurientes largius, ſimilesque. Sed inſolita eſt illa voracitas præternaturalis, quam hic conſideramus, varios cacochymicos, cachecticos, hypochondriacos, quartanarios, quin & homines ad aſpectum externum haud ægrotantes affligens, imo ipſi hectici voracitate tali nonnunquam corripiuntur, neque enim omnem eorum appetentiam largiorem huc referrem.

Cauſæ allegantur variæ, a nonnullis nimius calor agens in alibile humidum & fortius depaſcens, ab aliis Archeus robuſtior proſpecturus futuræ neceſſitati, vel timens deſtructionem ſui, alii mentem quoque laborare prætendunt, etſi iſtæ forſan rationes minus videantur habere locum; qui vero acidum volatile, vel & fixum magis, imo & duplicatum quaſi, ſeu immoderatum ventriculi fermentum accuſant, omnes dubio procul innuunt, ſtimulum fieri atque invitationem ad cibum quærendum naturali acriorem ac vehementiorem, fortiorem ut veteres loquebantur ſuctionem, quibus neſcio an recte jungant ventriculi atque inteſtinorum in parietibus ſuis ſubſidentiam & corrugationem, cum hæc potius videantur magis ab ingeſto cibo largiſſimo diſtendi.

Prodeſſe dicuntur a ſcriptoribus primario ſubſtantificè ſaturantia, cibus ſcilicet atque eſculenta ac potulenta varia, verum hæc potius oberunt, ſi largius paulo, & ut aliquo modo ægri nimiis deſideriis ſatisfiat, porrigantur, exhibenda potius per intervalla, crebrius at parcius; commendantur & pinguia, quia creduntur appetitum obtundere, hîc vero vix apta huic ſcopo, cum bilem potius augeant excitentque. Commendant & exterius odorifera. Ea vero remedia commendantur maximè, quæ acidum enervant, abſorbent, præcipitant; uti terrea & alcalina, affiniaque ſtomachica. Qui vero mentem

labo-

laborare dicunt, forſan reſpiciunt ad depravatum in Pica appetitum, ubi ſane difficile ſæpe fuerit, abſurdorum deſideriorum ſolidam quandam indicare cauſam, cum delicias quærant inveniantque non in ſapidis modo objectis ſed & maxime inſipidis imo nauſeoſis.

De ſiti vero nos haud acturos jam diximus, notum enim eſt, eam oriri præter naturam non a denegato potu, ſed a calore & ſiccitate, in ſolis ſæpe faucibus ob glandulas ibi & in gula obſtructas, in febribus plerumque intenſiſſima, blando fluido liquidoque lymphatico in ſanguine vel deficiente, vel ad primas vias non abundanter confluente, & ſanguini magis, ut loquuntur, incocto; largi etiam ſudores eam augent, cum tamen & in morbis minuant; poſt purgantium operationem ſitis frequens. Cibi ſalſi, acres, aromatici irritant ſitim. Hydropici quoque acriter torquentur hac liquidi noxia ipſis appetentia nimia. Licet vero quandoque ſibi indulgere, plerumque tamen tutius eſt eam fallere, porrigendo frequentiores ſed parciores hauſtus, nitroſa, acidula, humectantia, demulcentia fauces & gulam, prout ſcilicet ab acrimonia ſeri, aut fervore ſanguinis, aut defectu humidi oritur.

Chylificatio læſa ac ventriculi debilitas haud ſemper coincidunt, utraque vero poteſt conjungi & cum nimio appetitu, & cum appetitu remiſſo & dejecto; ventriculus enim & appetitum operatur & cibi coctionem, utrumque læditur variis ex cauſis. Sæpe appetitus imminuitur, ut nec deſiderent cibum, niſi forſan languide, vel & magis averſentur, aut ſaltem nullum deſiderent ægri, non verò ſermo eſt de aliis morbis, quorum hoc eſt ſymptoma ordinarium ferè, carnibus mox aliisque cibis palato ingratis redditis, demtoque appetitu, ſed de ægris ſolum ex ventriculi vitio ac cruditate cibos non appetentibus, imo & nauſeantibus; ſive errores, exceſſusque diætæ præceſſerint, ſive minus; in copia ſcilicet cibi, promiſcue ingeſti, crudi, dyſpepti ad nimiam usque ventriculi diſtenſionem, & gravationem. In abuſu ſpirituum ardentium, tabacini fumi, ciborum pinguium, crudorum ac ſalium alcalinorum, imo & opiatorum, & quod gravius queat nocere, ſaturninorum remediorum. Hinc virium laſſitudo, ac debilitas corporis, color faciei pallidior, alvinæ excretiones naturales vix manent, imminuitur, ſi duret malum, corporis habitus, non ſine indiciis collectæ ſenſim cacochymiæ; in ſenibus potiſſimum, quorum languidior tonus, calor remiſſior; dantur tamen & ſenes, qui cetera ſatis debiles, vigorem ventriculi atque appetitus quam maxime ſervant.

Frequenter tamen in opere ſuo ſive coquendi, ſive triturandi, ſive extrahendi ventriculus deficit appetitu licet non deficiente, imo plus, quam par eſt, urgente; inde cruditates & acidæ, & in aliis nidoroſæ, ructus varii, moleſti, inſipidi, acidi, ingrati, nidoroſi, murmura ventris, nauſeæ, flatulentæ ventriculi tenſiones, preſſiones, gravationes, ſtricturæ, capitis obnubilationes per conſenſum, vertigines imo & quandoque vomitus, cibo non abeunte in chylum laudabilem, ſed nimium laxioribus ventriculi fibris laborem exhibente, cui tum minus pares ſunt. Crudior eſt urina, & ſæpe aquoſa, limpida. Quod vero in claſſe cauſarum adſcribitur, Archeo aberranti, alibi occupato, debili, id clarius forſan ſpirituum defectui ac diſſipationi, fibrarumque atoniæ adſcribitur. Neque caloris præciſe vel augmenta vel decrementa id efficiunt, etſi conjungantur, lympha potius ſalivalis, & ventriculi propria ſi viſcidior, inertior, obrutaque ſit mole cruditatum, plurimum huc contribuit, ineptum enim tum menſtruum eſt pro cibis ſolvendis & extrahendis, ſi maxime juſto affluat ſecernaturque, a ſanguine parcior, aut ſit vappeſcens, aquoſior, ſeroſa acidove præternaturali ingrato, ac nauſeoſo tincta, vel & bilis regurgitantis moleculis infecta, ac corruptis ciborum reliquiis in pravum viſcidumque abeuntibus liquamen; ſpiritibus maxime alio inſumtis, fibris muſculoſis ventriculi laxioribus exiſtentibus, minusque ſe vivide ac robuſte ſtringentibus, ad quaſſandum blandius cibum chymumque: unde id quod in cibis eſt gelatinoſum, laudabile ac nutritium, non recte evolvitur, aut a partibus feculentis avellitur, ſed ſuccus crudior, impurus, viſcidior, flatuum ſcaturigo ac fomes producitur, aceſcentibus ſuccis, vel incraſſatis vel cum bile in pravum conſortium ruentibus & degenerantibus. Stomachica hucque convenientia remedia non ejusdem omnia dignitatis ſunt, ſtomachica ipſa eligenda temperata, ad cauſæ calorem, acrimoniam, lentorem majorem minoremque attemperata, tonica, carminativa, abſorbentia, confortantia, balſamica, interna & externa. Evacuantia quoque prudenti conſilio data, cumprimis, emeticis requirentibus ſolidum Medici judicium; quæ & circa appetitum dejectum commendanda ſunt. Nimis tamen calidis non fidendum; multi enim dum volunt ventriculum confortare, viſcera, ſuccos, naturam ipſam corrumpunt, debilitant, deſtruunt.

Cardialgiæ nomen plures ſub ſe complectitur affectus, qui tamen omnes moleſti ſunt ventriculo ejusque ſenſum graviter afficiunt, etſi ad viciniam quoque ſe extendant ob communes innexosque nervorum

rum

rum ſurculos. Graviſſimum eſt ex iis malis, quod ita deſcribunt authores, ut pateat, eſſe id conjunctum cum inflammatione, doloremque illi eſſe adſcribendum, afficientem pertinaciter locum affectum ac dolorificum inſtar ardentis prunæ, de quo tamen non eſt, quod multâ loquamur, cum,& rarior ſit, & ſiquidem in morbis ſubinde tanquam graviſſimum atque ultimum quaſi ſymptoma occurrit, nihil fere Medico relinquatur, niſi ſymptomatum tentetur modo omni poſſibili mitigatio, & ad euthanaſiam conciliandam concurſus, cum malum tum incurabile ſit, ſi in plenam inflammationem res devenerit.

Quandoque cardialgia ſenſum imprimit ventriculo ardoris, unde & vocatur ventriculi ardor, variosque habet gradus, cum & ſanos ſæpe graviter poſt certa ciborum potuumque genera adurat circa gulam, ac ventriculi orificium ſuperius, alii vero gravius, diutius, frequentius iſta patiuntur, ardore ſe vel latius extendente, vel anguſtiore circumſcripto limite. Alii dolorem ſaltem ſentiunt gravativum, prementem, & ratione diverſorum quoque graduum ac modorum ſenſibili ſatis ratione moleſtiam creantem ægris. Alii vero exquiſitiorem patiuntur dolorem, & valde acutum ſeu ſenſibilem, maxime circa ſcrobiculum cordis, ita tamen ut nec reliquum epigaſtrii ſpatium excipiatur, imo penetrantiſſimus ſæpe urget dolor in ea dorſi regione,quæ ſuperiori ventriculi reſpondet orificio. (imo & ardor ſeu fervor ille adurens æque ac aliæ ſpecies ad ipſam quoque gulam extenduntur aſſurguntque & verſus ventriculi quoque latera acute ſatis & penetranter torquent.) Neque in tali dolore ſemper res ſubſiſtit, etſi in ſe moleſtiſſimo, graviſſimoque, ſed in malo graviori ac ſpasmodico viciniam quoque invadit, hinc videas quoque exempla, ubi talis ſpasmodica cardialgia conjungatur quaſi cum aſthmate ſpasmodico, pluribus nervorum plexibus æqualiter irritatis, & triſti copula conſpirantibus ad ſummos dolores, ingentesque ſimul anxietates, & reſpirationis læſiones, ad ſudores usque etiam frigidos & extremorum frigus non raro cum turbato pulſu ac frequenti, cordis palpitatione, ut ferè immineant deliquia in malo ultra modum aucto. Etſi longe frequentiora ſint iſta dolorifica ventriculi mala ſine tantis tamque gravibus ſymptomatibus.

Audias accuſari inter cauſas acidum rodens bilioſum, fibrillas nerveas ventriculi vellicans, ac diſtendens; neque dubium eſt, ardoris illum ſenſum acrimoniæ ſpeciebus variis deberi, non præciſe acidæ, ſed & bilioſæ, utut non acidæ, imo forſan frequentius enixæ, ac ſui generis acri cru-

ditati, adurenti teneras ſtomachi fibrillas; & eadem ſane ſpicula cæteras quoque hujus viſceris dolorum ſpecies poſſunt efficere, etſi non diſtendendo, tamen irritando, vellicandoque; ſunt qui Mechaniſmum huc referunt in dulcibus, pinguibusve obſervatum, cenſentque fixiorem cruditatis partem inferiore magis ventriculi loco ciere dolores, id vero quod ſit flatuoſius, groſſius tamen, diſtendendo efficere cardialgiam proprie ſic dictam circa ſiniſtrum ventriculi orificium, ſubtiliorem vero portionem in bullas quaſi elatam ac intumeſcentem altiusque aſſurgentem, ardorem magis ſuperficiarium inducere. Nec negandum quidem eſt, ardoris ſenſum ſæpe altius aſſurgere, ut fere judices acres quosdam halitus aſcendentes gulæ canalem eo fervore adurere; cæterum ubicunque ſe applicet acrimonia ad ventriculum, ac ſive illa fixior ſive volatior tenuiorque fuerit, omnes iſtos dolores poterit efficere, etſi diverſos inde naſci modos gradusque nemò inficietur; hinc & ſua habent intervalla hi dolores, nec continui ſunt plerumque illi ſtimuli; multumque eo contribuit præſentia flatuum, datur enim & cardialgia ſolis adſcribenda flatibus, qui tendendo potiſſimum fibrillas graviter afficiunt, & ſæpe, æque ac ſolent alias acria ac pungendo irritantia, ſpasmodicam quoque ſuſcitare valent Cardialgiam, quæ & graviſſima eſt in teneriore maxime ventriculo; cujus ſenſilis tunica, ſi nudata magis, tomentoque ſuo blando haud ſatis fuerit obtecta, inſtructaque, facile & ab aſſumtis, & a cruditatibus ipſis inhærentibus nova ſemper dolorum metuenda ſunt incrementa. Ut vel hinc pateat colicæ & cardialgiæ inſignem eſſe convenientiam, cum in illa eadem ratione inteſtinorum canalis, continuatus ſcilicet Ventriculus, eademque ferè gaudens ſtructura ac ſenſibilitate, graviter ab acribus, fibras criſpantibus, ſpaſmos excitantibus humoribus, flatibusque afficiatur.

Diætæ errores cumprimis cardialgiæ anſam præbent, cibi flatulenti, dyſpepti, nimii, ac proin in ventriculo haud ſatis ſubacti, immutatique in bònum ſuccum, acres, acidi, pingues, cereviſia vel feculenta, vel acris, vel alio pravo charactere tincta, vinum acidum, auſterum, quandoque & nimis generoſum in tenerioribus &c. abuſus purgantium & Emeticorum maxime; venenatorum, imò venenorum ipſorum aſſumptio potiſſimum gravis excitatione cardialgiæ infamis eſt; ipſi quoque ſpiritus acidi, ſaturnina medicamenta, nimisque ſtyptica, ac ponderoſa copioſius aſſumta; imo in teneris ſubjectis vel illa excitabunt ſæpe dolorem, modo ſint inſueta, quæ aliis eum potius ſuſtulerint ac ſopiverint.

Gravidæ etiam fœminæ ab ardore graviſſime & diu ſæpe torquentur; hypochondriacorum cardialgiæ flagellum ſunt certiſſimum, non tamen omnium. Et quid eſt, quod vermibus hic potentius ſit in nocendo, ſoli hi omnem iſtorum dolorum tragædiam poſſunt in tota ſua latitudine exhibere; in hydropicis gravia hinc ultimis vitæ temporibus tormenta obſervavimus; ut non dicamus de dyſentericis, aliisque caſibus, ubi ventriculi jam eroſiones, inflammationes vel acceſſere, vel minantur; neque eſt fere morborum, maxime febrilium, genus, cui iſta ventriculi incommoda ſe aſſociare haud ſoleant. Quidam cibo aſſumto gravius patiuntur, aliis jejunium eſt moleſtum, cibo ſedante dolorem. Junguntur quoque ſæpius inflationes hypochondriorum, ipſius ventriculi, imo & abdominis. In malo tam late patente remedia multiplicia ſuppetunt. Emetica ubivis in fronte collocata quaſi cernimus, ſed caute ſane cum illis mercandum, niſi nocere magis, quam prodeſſe velis; idemque circa purgantia monendum, ubi mitiora ſeligenda, quæ nec ipſa in caſu promiſcue quocunque reperiunt locum, ob delicatum ventriculi ſenſum; tutius mitia carminativa, ſtomachica, abſorbentia, terrea, præcipitantia, nervina, blandiora aromatica, tonica, temperantia, diluentia, paregorica, papaveracea, caſtoreata, cinnabarina; circa ſpiritus & eſſentias huc ſpectantes notandum, eas utpote cum vini ſpiritu paratas ac ſæpe egregias, non ſemper habere locum in cauſa calida, ac ardore illo, qui & alia ſubinde remedia ſtomachica calidiora paulo atque acriora excludit. Conferunt quoque ſymbolum ſuum inunctiones cum carminativis blandis ac balſamicis; balſama, ſacculi varii, emplaſtra ſtomachica &c.

Singultus eſt ſpaſmus, & motus quidam convulſivus ventriculi, & conſentientium cum illo, ob communes nervorum plexus partium, ipſa enim etiam præcordia afficiuntur, cum non ſolum orificium ventriculi ſiniſtrum valde ſenſile irritatur, ſed & diaphragma atque cum hoc ipſi quoque pulmones afficiuntur per conſenſum; licet præciſe vix dixeris ſurſum contrahi œſophagi nerveas fibras, diaphragmatis vero & conſequenter aſperæ arteriæ fibras deorſum, unde aeris exploſio illa ſonora contingat, iſti enim ſpasmi exploſivi ſurſum magis unanimiter tendunt; ſive flatus incluſi ventriculo anſam ſingultui præbeant tenſione ſua, ſive acrimonia humorum ac cruditatum fibras eo urgeat ac laceſſat, ſive hæ ipſa ſua atonia occaſionem & quaſi ſtimulum præbente moliantur iſtos ſpasmos.

Scilicet & hic latitudo obtinet summa, & insignis graduum varietas, manifestus semper est singultus, sed latet sub isto sono causa, nunc levior, nunc gravior, nunc gravissima, extendit se concussio ad tres etiam ventres moleste satis, centrum vero suum ac fomitem quasi circa cordis scrobiculum ac sinistri orificii confinia obtinens. Leviusculum vero quandoque & per vices, satis etiam sanos vexat, a ructibus tamen & in iis probe distinguendus singultus, cum ructus non supponant spasmos, sed quamcunque aeris seu flatus in ventriculo conclusi versus superiora propulsionem, factam, vel a robore fibrarum, vel occasione atoniæ ipsius, vel a domestico flatuum elatere, etsi nemo forsan negaverit, posse a strictura spasmodica expelli sursum aerem ex ventriculo, sicque combinationem singultus ructuumque fieri. Aliquando vero graviter & diutius affligit, non respirationem modo turbans, præcordia concutiens, ac dolore afficiens, cum virium etiam debilitatione, somni interruptione, ardoris & cardialgiæ conjunctione &c. In infantibus frequens est malum, haud æque noxium, solenne ipsis ob teneras sensilesque fibras, & ventriculum cibis nondum assuetum. A cibo nimio, a pauciore potu, variisque causis oritur alias, a cruditate quoque acri, biliosa, acida, viscido phlegmate, flatibus, nimia vini ingurgitatione, cibi immodica assumtione.

Gravius est malum, cum accedit ad morbos alios & periculosos, uti in hypercatharsi, ac in dysenteria, ubi equidem non desunt exempla eorum, qui præsente licet singultu evaserunt, interim tamen plerumque tristissimum est symptoma ac signum; magno sæpe ardore & anxietate singultum comitantibus; unde semper gravia minatur in morbis ab inanitione, in gravioribus ac largioribus hæmorrhagiis, item in affectibus nervorum, spasticis, hystericis, epilepticis, motibusque aliis convulsivis; in vulneribus ac inflammationibus cerebri, & in aliorum quoque viscerum inflammationibus, diaphragmatis scilicet, hepatis, renum, intestinorum in ileo &c. quando oritur a cartilagine ensiformi depressa, a vertebris luxatis &c. periculum quivis agnoscit; idemque agnoscendum, cum supervenit singultus febribus malignis. Ubi tanto cum periculo conjunctus est singultus, vix amplius cessat, donec fatiscant vires; alias vero inæqualiter nunc mitius, nunc pertinacius affligit, ac per intervalla. Hinc & mitior facile solvitur, solo quandoque potu, imo spiritibus vel sola ad alias res attentione majori & fixiori avocatis ab istis nisibus spasmodicis. Sæpe dimissis, qui tendebant ventriculum irritabantque, flatibus statim cessat; nonnunquam vomitu solvitur; quid terror, aliique animi

motus

motus in cohibendo ſingultu valeant, æque ac cohibita reſpiratio, tota die obſervare licet; cum vero ſternutatione ſolvitur, tum nova ac vehementior, pluriumque partium exploſiva ſtrictura hanc priorem delet, ſpiritusque alio vocat, & fibras ad aliam melioremque reducit tenſionem.

Ex ſupra dictis evidens eſt, non eandem medendi rationem nec remedia eadem cuivis ſingultui convenire. Emetica dubio procul quandoque ſaburram illam excitantem poſſunt ejicere, neque tamen promiſcue ideò danda, cum tot in caſibus nocere magis queant quam prodeſſe, maxime in atonia ventriculi quæ anſam malo ſæpe præbet, debili exiſtente ventriculo, qua fibras ſuas earumque tonum; & cum ſymptomaticus eſt ſingultus acceditque in ſtatu graviſſimorum morborum, quis niſi ineptus daret tum emetica? Vel purgantia quæ cautiſſime quoque exhibenda; aloetica, myrrhata, aliaque amara, uti rhabarbarata laudem merentur in malo leviori, ubi ea licet exhibere. Alias magis confugimus ad nervina confortantia, demulcentia, temperantia, tonica, ſtomachica blanda, cordialia, bezoardica, carminativa, paregorica, papaveracea, mitiſſima opiata, (fortiora non niſi tutioribus reſervando caſibus, viribusque integris:) caſtoreata, cinnabarina &c. veſicatoria, revellentia alia, ſiccæ cucurbitulæ, erunt ſubinde proficua; externe balſama varia, ſacculi, inunctiones, cataplasmata roborantia, nervina, paucis, ſtomachica. Reſpiciendum vero & eſt ad cauſam calidam, vel frigidiorem, ut rite aſſignes remedia, multum enim hîc quoque hic reſpectus valet.

Vomitus perverſa ventriculi actio eſt, cum enim hic naturaliter conſtrictis leni periſtaltico motu fibris ſuis muſcularibus verſus inferiora urgeat, promoveatque ſua contenta, ita in ſtatu præternaturali ille motus niſusque plane pervertitur, ab inferioribus verſus ſuperiora tendit, eoque protrudit contenta ſua, non ſua tantum propriaque vi, ſed & diaphragmatis niſibus, conatibusque muſculorum abdominis concurrentibus, neque enim motus illi facta irritatione in uno ſiſtuntur loco, ſed quemadmodum naſcuntur in diverſis ſæpe, ita ad plures ſe extendunt ob communes nervorum plexus, ſpasmodica conſtrictione in ventriculum potiſſimum concentrata, qui ſub illis ſpasmis (ſemper enim convulſiva actio eſt vomitus, etſi gradibus, ac facilitate diverſiſſima diſtinctus:) ejicit ſurſum contenta ſua, vel in ſe collecta ipſa, vel ex duodeno in ipſius cavum eodem inverſo periſtaltico inferioris iſtius canalis motu regurgitantia ac

 propul-

propulſa. Iſte vero ſpasmus a moleſta irritatione ſpirituum ac fibrarum oritur, facta a cruditatis ventriculo inhærentis acrimonia, aut mole eum gravante vel cibi, vel ſucci cujuscunque pravi, vel bile deſciſcente & huc appellente, aut aceſcente, imò & inſpiſſata, aut a flatibus varie tendentibus ac laceſſentibus fibras; aut irritatione aliunde petenda, & huc propagata, ex ipſo capite atque a nervis, & ſpiritibus per varias ideas nauſeabundas, vel etiam ventriculo haud gravato, nec propria culpa patiente, per communicatos aliunde ex variis regionibus corporis ſtimulos, uti a renibus frequenter fit in nephritide, ab utero in hyſtericis affectibus, a capite quoque, ex hypochondriis &c. Excernitur varia, quæ ventriculum tum occupat, illive ingeritur ex ventriculo quaſi continuato, duodeno ſcilicet, materia, nunc acida, nunc ſalſa, nunc amara, nunc auſtera, bilis, pituita, ſerum, cruditates, varii coloris, pro corruptionis gradu ac cauſis; ſæpe ſola etiam pinguedine excreta, quam collegit; qui ſubigere eam reliquisque ſuccis incoquere haud valuit ventriculus; ſæpe cibis, & medicamentis modo aſſumtis retentis, & rejectis humoribus aliisve cruditatibus, ut vix capias, quî unum poſſit rejici tam violenter, retento tamen altero in eadem cavitate contento.

Non raro quidem utiliter, & cum emolumento, & ſubinde criticè contingit vomitus, ejiciens id, quod moleſtum erat, aut graviter, ſi fuiſſet retentum, nocere poterat. Sæpe tamen & ſymptomaticè, & cum gravi ægri afflictione, quin & periculo contingit. Frequenter fiunt conatus quidam vomendi inanes, nulla ejecta materia, quem conatum alii appellant nauſeam, etſi haud conveniat confundere nauſeam cum conatu vomendi, ſæpius nauſea Vomitum præcedit, ſæpe eum procurat atque excitat, ſed ipſe conatus vomendi eſt a nauſea diverſus ac probe proin diſtinguendus. Vomitum vero appropinguantem annunciat nauſea, largiore ſalivæ ad os confluxu ſimul contingente, anxietatis ſenſu præcordiis incubante, eaque ſtringente etiam; ſaliva illa ad os confluens varios, ac nauſeabundos offert ſapores; eſt vero diſtinctum quid a vomitu aquæ ex gula, ubi magnis conatibus non tam evertitur Ventriculi muſculus, aut propelluntur ejus contenta, ſed ſtricturis circa gulam magis terminatis, ex glandulis ejus extorquetur lympha abundantior profluens ex ore, mane comprimis, diſtincto a vero vomitu affectu; ut vero redeamus ad inſtitutum, confluente ita ad os ſuis ex glandulis ſpasmodicè ſtrictis ſaliva, tremunt quoque labia, ardor diffunditur per corporis ambitum, rigoribus mixtus,

mixtus, frigent imo extrema, vertigo percipitur, videturque ſæpe quaſi deliquium imminere; quandoque cardialgia præcedit, aut ructus, imo & ſingultus, aliique moleſti circa ventriculi regionem ſenſus, prout ægri facilius vomant, vel difficilius, hic enim ingens obſervatur diſcrimen, imo ita quandoque ſtringitur ventriculus, ut ejectio contentorum potius impediatur, evadatque magis dolorifica, ab junctam verſus ſuperiora conſtrictionem; quidam digito faucibus inſerto, linguaque preſſa promovent vomitum, ſi ſuccedere nolit; ejiciuntur vero contenta ventriculi plerumque cum impetu & confertim, magno in aliis conatu, in quibusdam fere nullo; uti lac evomunt infantes adeo innoxiè, vel cum fructu potius, ut dicatur vulgo, id æque nutrire ejectum ac retentum. Egeruntur nunc modo ingeſta, cibi & potus, cum cruditatibus ſuccisque pravis, acidis, amaris, corruptis varie mixti, vel & hi ſoli ſine cibis, craſſi, viſcidi, tenues, aquoſi, acidi, amari, ſalſi, nidoroſi, inſipidi quandoque &c. hypochondriacorum maxime vomitus ſunt ſingulares, etiam quà excreta, ſæpe tam acidi, ut ſtupefiant dentes, ſæpe auſtera amaritrie ingrati, obſcuri ſæpe coloris, ut ſupra jam dictum, pingues; a faſcino mira leguntur per vomitum rejecta, qui utut hodie vocentur a pluribus in dubium, tam certa tamen firmata ſunt experientia, ut fruſtra cum incredulis diſputetur; etſi nolimus inſecta omnia hac via excluſa ad magiam referre, utut de illorum productione multæ adhuc gliſcant lites.

Notum vero eſt, vomitum oriri a potu nimio, à tepidis, ſumtis aquoſis, ac ſimul pinguibus copioſis, a variis aſſumtis data opera emeticis, quæ inter hodie obtinet primas hypecacoanna; tabacum minus aſſuetis vomitus quoque fumo ſuo ciet; idem quidam obſervarunt ab opiatis, aliisque etiam acribus, purgantibus quoque, quæ præter intentionem ſæpe ſtimulo ſuo ſurſum adigunt ea, quæ continentur cavo ventriculi; de venenis res eſt notiſſima; de ira animique vehementibus aliis affectibus ſuppetunt quoque obſervationes; nauſea frequentiſſimè dat anſam. Qui navi vehuntur vehementer vomunt, non tamen omnes, quidam etiam rheda vecti id patiuntur. Gravidarum plurimæ diu his tormentis ſunt ſubjectæ, in febribus variis frequenter accedunt vomitus; qui & præcedunt ſubinde varios morbos febriles, variolas quoque & morbillos; affectibus ſpasmodicis ſæpe jungitur, colicæ cumprimis ſpasmodicæ, ſed & bilioſæ, nephritidi, calculo, uterinis affectibus, chloroſi, vulneribus, maxime capitis ſupervenit; pluribusque aliis morbis. Aliquando diu per periodos

durat,

durat; & recurrit, aliquando paucis abſolvitur egeſtionibus; ſi diutius, graviusque affligat, exhaurit corpus, multumque debilitat, variam inducens cacochymiam. Vitia conformationis ac ſolutæ unitatis poſt mortem detecta tacemus.

Cum de remediis ſermo eſt, non exigua de emeticis occurrit diſceptatio, ajunt enim naturam ſurſum tum vergere, ejiciendum ergo penitius id quod gravet eam; neque inficiabimur, dari caſus, ubi nauſeante ventriculo, nec ſatis ſuccedente ad plenam evacuationem moleſtæ copioſæ, tenacisque cruditatis vomitu, novo quaſi ſtimulo in robuſtiori ægro opus videatur; plerumque tamen id minus erit extra hos caſus tutum, maxime in conatibus vomendi ſymptomaticis, ubi inepte in graviſſimis ſæpe malis, viribus jam exhauſtis, recurri quandoque videas ad emetica, ne quid ſcilicet relinquatur intentatum; unde prudentiores, ſiquidem adſit, quod removendum videatur, purgantia mitiora præferunt, quæ & tonica ſimul ſint, ex rhabarbarina atque aloetica familia deſumta; plenius tamen rem pro varietate caſuum efficiunt ſtomachica, confortantia, nervina, mitia aromatica, abſorbentia, terrea, ſubinde & paregorica, papaveracea, anodyna, ipſaque opiata, ac frequenti uſu theriacalia. Exterius ſacculos, emplaſtra, balſama, cataplasmata roborantia adhibemus, aromatica, adſtringentia &c.

Cruentus vomitus, quoad ejectionis mechaniſmum & ſpasmodicam illam ventriculi contractionem originem indolemque agnoſcit eandem; aliis tandem vomitibus plerisque periculoſior ob dignitatem materiæ ejectæ, ac conjunctam plerumque ſanguinis pravam, imo & viſcerum haud raro diſpoſitionem; etſi enim quandoque mulieribus obſtructis menſibus accidat ſine multo periculo; alias tamen & his, & viris maximè graviſſimè minatur truculentum ſymptoma, cum inopinato largiſſima impetuoſo vomitu ſanguinis effundatur copia, grumoſa potiſſimum ac nigricans, quandoque tamen & fluidior, ſecedente per alvum ſub idem plerumque tempus atro quoque & uberiore ſanguine; hypochondriacis plerumque tranſcribuntur iſti vomitus, neque tamen illis ſolis competunt, etſi lieni potiſſimum, ejusque cum ventriculi nexui adſcribendi potiſſimum, ſequuntur potiſſimum obſtructionem hæmorrhoidum, variasque in iſtis regionibus aggeſtiones, indeque factas metaſtaſes; in dyſenteria quoque ſubinde talis obſervatus eſt vomitus; maxime autem oritur in cacochymicis, qui ex malo hypochondriaco, vel diuturno

vel

neglecto tales evasere; quamvis & dentur juvenes ex æstu sanguinis, atque orgasmo peculiari obnoxii malo tam gravi, recurrenti etiam in nonnullis per periodos, indicio plerumque tristiori qua eventum futurum. In casu ab alto, aliisque externis violentiis conjungi quoque potest; plerumque cum magna fit ægri debilitate, adeo, ut & deliquia, eaque gravia, conjungi excretioni largissimæ, ac abundantissimæ observaverimus. Vasa scilicet ventriculi rumpuntur alicubi, sive erodantur ab acrimonia quadam, sive ab orgasmo distendente, aut ipsa aggestionis copia rumpantur; ad minimum scrutinia post mortem anatomica in aliis inflammationes, obstructiones, in aliis corrosiones & continui solutiones, & cumprimis viam sanguini apertam ex vase brevi in ventriculum patente, ramoque ejus ampliore ostenderunt. Venesectio in pede inter remedia primo plerumque loco ponitur, ut sic revellatur ab ista ad ventriculi cavum tendentia sanguis; internè verò stomachica, nervina, resolventibus atque adstringentibus prudenter combinata plerumque cum fructu adhibentur, nisi nimia, quæ occupat corpus, cachexia, opem excludat omnem.

De alvi circa excernenda vitiis.

Choleram primo nominamus loco, etsi illa non per alvum modo, sed & per vomitum simul impetuosè se exerat, variis quoque gradibus, pro subjecti ac causarum diversitate. Subitò invadit vehemens hic affectus, nullas concedens inducias, sed sursum deorsumque vim humorum ingentem ejiciens confertim & cum impetu, ac si emeticum simul purgansque medicamentum fuisset assumtum, ejectis humoribus nunc acidis magis, nunc biliosis, serosis, spumescentibus quoque sub tanta fermentatione quasi & agitatione ac quassatione; varia scilicet heterogenea corruptæque cruditates cum feculentiis sese uniunt & excernuntur, modo naturam vehementer turbante, ac graviter ob impetuositatem affligente & torquente, hinc gravis præcordia quatit dolor, ac cardialgia stringit epigastrii regionem, variæque stomachi stricturæ dolorificæ admodum, hinc dolores varii etiam abdominis, tormina, distensiones a flatibus conjunctis, ac tumultuantibus elatere suo sub istis turbis, anxietas insignis occupat ægrum, magnæque inquietudines, accedit subinde frigus, ac horripilatio, mox calor atque æstus, vires subito debilitantur, turbatur caput, vertigines obrepunt, tinniunt aures, jungitur & sitis humido tam largiter ac celeriter excreto; acutum est malum, occultæ sæpe malignitatis, maxime

ximè latente viſceris vitio, nervi quoque graviter afficiuntur, ut ſpasmi etiam immineant quandoque, & non infrequenter deliquia accedant, evacuationibus tam ſubitaneis ſubito exhaurientibus vim corporis omnem; hinc & brevior eſt affectus & acutè in partem quamcunque terminandus, cum diu natura par eſſe non poſſit tantis niſibus ac tam violentis citatisque egeſtionibus.

Et hinc facile patet, quo ſenſu dici poſſit cholera hypercatharſis intenſior & duplicata ſpontanea, cum & hic proprie loquendo nihil ſit ſpontanei, ſed quod in hypercatharſi eſt exceſſiva medicamenti purgantis doſis, aut vehementia, id in cholera eſſe ſolet ejusdem indolis, ſummæque acrimoniæ humor, isque juſto copioſior, genitus tamen in corpore, atque ad illam acredinis ἀκμὴν evectus, ut partim turbare humores reliquos, illisque vim quandam quaſi fermentantem poſſit inducere, cum maligna quadam turgeſcentia peculiari, cujus acrimonia ſalina, ac bilioſa vellicans totum inteſtinorum ventriculique canalem miſere laceſſit, laniatque, ut inſurgant ſpiritus, conſtrictisque fibris glandulas urgeant ad ſecretiones abundantes ſeri acris, quod tamen per eosdem humores ferocientes acres redactum eſt in ſtatum quendam fuſionis, ſub quo uno impetu ad irritatos inteſtinorum parietes appellit ac protrudit, ſtimulo monſtrante viam; bile in iſtis turbis non otioſa, ſed partim agente abundantia ſua atque acredine, partim patiente, utpote ſuo ex folliculo ſub illis ſtricturis violentius excuſſa atque extorta, uti & pancreatico accidit ſucco, omnibusque huc confluentibus rivulis, qui omnes augent terribilem hanc excretionem, partemque ejus conſtituunt; ſic omnia ad effectum adeo violentum conſpirant, ſub iſta præcedanea in corporum pravorum ſuccorum cumulatione ac degeneratione in ſtatum peſſimæ corruptionis; neque mirum proin eſt & ſurſum & deorſum ejici varias cruditates ac feculentias, cum & talium humorum in ſtatu illo fuſionis maſſæ ſanguineæ per collectos acres & quaſi venenatos ſuccos (tales enim & in corpore gigni poſſunt ſummeque exaltari) copia adſit abundans, & conſequenter ſtimulus ubique ſurſum, ac deorſum applicatus ac laceſſens indeſinenter, neque videtur opus, ut recurramus ad volatilitatem acidam ſpumoſam, quæ efficiat ut ſurſum, ac bilioſam, qua deorſum urgeatur ejiciendus humor, ille enim etſi fixiſſimus ſit, idem tamen efficiet, modo ſtimulus irritaverit ſatis fibras, ac ventriculi nauſeam intendant crudi corruptique humores, unde & nolim periſtalticum motum circa duodenum velut diviſum &

ſum & alternantem ſupponere, cum hæc actio excretoria violenta & ſurſum, & deorſum motui periſtaltico nulla ratione ſit adſcribenda, qui eſt motus blandus naturalis ac tardus, hæc vero omnia in his formidandis caſibus atque exceſſibus fiunt a ſpasmodicis conſtrictionibus ventriculi & inteſtinorum, imo & partium vicinarum, qui convulſivi motus toto cœlo differunt a periſtaltico.

Etſi vero iſtiusmodi venenati quaſi humores in corpore gignantur, diætæ tamen potiſſimum erroribus ſunt adſcribendi ſaltem remotius, exceſſibus in vino, ac copia ciborum promiſcuorum, acrium, crudorum, tempeſtatum quoque noxiarum ſubitis mutationibus, frigori, creberrime æſtivo calori excedenti, fructibus horæis, cucumeribus, melonibus, lacticiniis, fungis, recentibus, acidisque vinis, pravæ cereviſiæ, purgantium ac emeticorum non recto uſui, iisque minus tutis in ſubſtantia datis, &c. humores enim etſi jam in corpore collecti, plerumque opus habent aliquo excitante, quod & occaſionem præbet eruptioni tali per modum furentis choleræ; cæterum a tali prava diæta ſenſim quoque tales gignuntur ac cumulantur ſucci pravi, ut poſtea ſæpe ſine manifeſta cauſa oriatur cholera etiam vehementiſſima, cum ſatis illi fuerunt cumulati, talesque efferæ humorum in corpore commotiones & turbæ poſſunt oriri citra omnem alium morbum, cui tamen ſæpius etiam accedunt, uti febribus tum continuis, tum intermittentibus, aliisque morbis, etſi probe diſtinguenda ſit cholera, ab evacuationibus aliis in morbis contingentibus, vel ſymptomaticis, vel etiam non raro criticis. Sæpe tales excretiones facile cedunt remediis, humoribus tamen magis efferatis potius augentur a remediis anxietates, quam tollatur malum, ſi maxime remedia minus congrua fuerint, ventriculo non grata, vel nimis adſtringentia, ante tempus opportunum exhibita, neque enim licet ſtatim vi quadam cohibere hos motus, has ejectiones, has furias, ſed indulgendum ipſis tantiſper, interpoſitis ſi liceat, ob continuos niſus roborantibus; externis ſaltem ſtrenue agendum, ſuccurrendumque naturæ laboranti, fotibus calidis, linimentis, inunctionibus ſpirituoſis, balſamis, emplaſtris, ſacculis, epithematibus etiam theriacalibus; etſi ſæpe nihil tale ferat malum adhuc ferociens, ſed omnia reſpuant ægri, anxii ſummè; tentandum tamen ſenſim ſenſimque, an ferat aliquid ventriculus, an retineat quædam in intervallis, quod exiguis bolis, imo paucis pillulis tentandum, donec paulo largiori doſi admittant bezoardica, confortantia, theriacalia, parego-

 rica,

rica, adstringentia moderata, anodyna blanda, nervina ac præcipitantia; caute tamen omnia exhibendo, ne denuo irritentur fibræ ad nisus novos excentricos, prioribus vix sedatis, ac facile adhuc residua dosi quadam acrimoniæ in primis viis, quæ novæ materiam tragædiæ haud difficulter suppeditaret intempestive irritata, inde & summa, si per anxietatem liceat decubitus, quies est commendanda.

Et hanc quidem *choleram* vocant scriptores Medici *humidam*, aliam quoque *siccam* allegantes, ubi ex turgescente humore haud adeo copioso exsurgant flatus, resoluti in gas orgasticum, tinctum biliosis acribus particulis, sursum latis, cum dolore ac distensione, alvi potius adstrictiore, qui tamen status flatulentus mox ipsis circumstantiis a cholera distinctissimum exhibet symptoma ad colicas potius affectumque hypochondriacum ablegandum.

Diarrhœa vocabulum amplam habet significationem, tanquam genus multas sub se complectens species, quæ vero strictius ita dicitur alvi egestio fluidior, crebriorque, eo ipso statum denotat præternaturalem, quo excrementa moram in intestinorum gyris sufficientem trhaentia eam sensim consistentiam nanciscantur, quæ commodæ illorum statis temporibus excretioni faveat; in alvi igitur fluxu frequentior illa largiorque excretio fecum satis ostendit, non eam in intestinis traxisse moram sordes, qua consistentiam naturalem modumque consuetum egerendi attingerint, sed ejici liquidiores, cum nisu nunc majori, nunc minori, quandoque sine torminibus, crebro tamen & comitantibus illis dejectiones, ac præprimis præcedentibus; ea excretorum sæpe quantitas est, quæ nulla ratione assumtis videatur respondere, mirumque videri queat, ubi sordes istæ omnes in corpore latuerint. Variam vero liquida illa excreta indolem habent, feculentiis cum bile, cruditatibus ac sero, colorum sub schemate variorum combinatis, varia quoque consistentia, valde serosis, liquidisque, subinde in principio spissioribus, sæpe & viscidioribus, quasi mucilaginosis, spumescentibus, fœtore nunc majore, nunc minore ingratis, regulariter non purulentis. Colores excretorum, ut diximus, variant, flavent quandoque a bile, imo viridescunt, referunt vini feces, fusco alias, cinereoque colore, imo & quasi nigro conspicuas, quod a medicamentis martialibus ordinario observatur, si assumantur paulo largius, aliquando & a corrupto sanguine admixto (cujus supra de vomitu cruento meminimus.) Sed & ab aliis humoribus in corpore corruptis, biliosis, adustis quasi, ac putredinosis etiam in aliis casibus.

Etſi vero non ſemper jungatur vomitus, uti de cholera modo dictum eſt, notandum tamen ſæpe illum ad hos quoque alvi fluxus accedere ; ad minimum vix erit diarrhœa, ubi non ſimul ventriculus aliquid patiatur, aut plurimum conferat, imo ſæpe & doleat, aut ſaltem debilior ſit, imminuto aut dejecto plane appetitu, unde cruditates, harumque viſciditas, atque ex hac tanquam fomite aptiſſimo flatulentiæ, borborygmi per abdomen ſparguntur.

Inteſtina ſcilicet ſunt ventriculus quaſi continuatus, ubi abſolvitur chylificatio, chylique a fecibus ſequeſtratio, ut ſic & reliquiæ ciborum jam corruptæ hîc congerantur, aſſerventurque in anfractibus illis usque ad commodam excretionem, & aliunde quoque affluant admiſceanturque his feculentiis alii humores, ex bile, pancreatis ſucco, glandularum excretis varie combinati atque enati ; Horum igitur diverſi generis ſuccorum acrimonia plerumque evenit, ut fibræ motrices inteſtinorum ultra modum irritentur, urgeanturque ad pellenda inferiora verſus contenta ſua, quod contenta illa ſua quoque mole ac pondere quaſi efficere poſſunt, vel etiam corruptione ſua ac turgeſcentia ſub putredinoſa fatiſcentia contracta, mole ſimul, flatulentia, atque acrimonia in ſtimulando urgendoque ad excretionem concurrentibus, etſi acrimonia frequentior videatur & præcipua cauſa, ſive biliosa illa ſit, ſive acidior potius, aut alio acrimoniæ ac cruditatis charactere tincta ; plerumque tamen præcipua ratione concurrit ad excretionem tam notabilem ſtatus fuſionis, qui ipſe imprimitur M. S. ſub quo ſtimulo in inteſtinis continuo durante confluxus eo largior ſeri tenuioris contingit, cujus abundantia iteratæ iſtæ ejectiones conſtant potiſſimum ; fibræ etiam ſemel irritatæ haud facile ad hanc redeunt quietem, novo ſemper elatere niſuque urgentes contenta canalis verſus inferiora. Uti vero fibrarum inteſtinalium irritationes, imo & tenſiones ac ſpasmi diarrhœis præbere anſam ſolent, ita idem a fibrarum quoque fieri poteſt relaxatione aut ſaltem atonia quadam, quæ promptius quam par eſt dimittat contenta, imo & ſenſibilitate juſto majore ob tenſionem fibrarum ac temperamenti calorem inducta ; ſi vero juxta ſcriptores Medicos etiam ab obſtructione glandularum inteſtinalium oriatur diarrhœa chylum non admittentium, ut par eſt, eo ipſo etiam a chyli viſciditate oſculis ſubeundis minus apta orietur, ſi vero glandulæ illæ plus juſto ſint apertæ larga dimiſſione ſeri dabunt occaſionem ; ita tamen ut colorem rubellum ſero quandoque inductum vix liceat ab iſta glandula-

 rum

rum laxiore apertura, ſed potius a vaſculis quibusdam ſanguineis ſub iſta humorum fuſione ruptis deducere, aliqua cruoris portiuncula dilutius tingente ſerum.

Fiunt vero iſtæ diarrhœæ vel continuo magis, vel per periodos, etiam ſtatas, gravius, leviusve, pro cauſarum ac ſubjectorum varietate; nunc enim a diætæ erroribus cibique & potus copia oritur, aut qualitate illorum acri, acida, humidiore, corruptioni ac fermentationi obnoxia, lubricante, dulciore ac cum bile turgeſcente; quo & aſſumtorum pinguedo exſuperans, ſalſedo, vis laxans, feculentia cereviſiæ, aliaque pertinent vitia, turbis in corpore excitandis apta, quo & terror, timor, ira, aliique animi affectus cooperari egregie ac vim habere ingentem ſolent; purgantium quoque abuſu talia poſſunt evenire, imo & a reſolventibus medicamentis aperientibus & nitroſis, imo & ſubinde per accidens ab ipſis opiatis; ut de acribus venenatisque aſſumtis taceamus.

Jungitur diarrhœa cum aliis morbis quandoque ſymptomatice ac non ſine ingenti periculo, quod in malignis febribus, variolis, morbillis, in phthiſi confirmata triſti patet experientia, hydropicis quoque non ſemper ſalutaris, ac infeſta puerperis; infantibus frequens ſymptoma, ſub dentitionis maxime conatibus; pejor, torminibusque comitata ingentibus cum feces viridiores ac ſpumeſcentes fuerint. Quam autem diarrhœam vocant *fluxum hepaticum*, in ſenibus obſervatam, ubi excernuntur rubicunda inſtar loturæ carnium, illa vera diarrhœæ ordinariæ, ſpecies non eſt, quippe conjuncta cum atonia viſcerum ac inteſtinorum, & cacochymia ſanguinis incorrigibili plerumque, ſenili maraſmo eum fluxum fere ordinario comitante; neque id vocaveris diarrhœam ſtricto hoc ſenſu, cum in paralyſi alvus dimittit involuntarie feces, iſte enim ſtatus inteſtinorum alius quoque eſt, aliamque agnoſcit cauſam.

Interim tamen & critico morbis ſupervenit modo diarrhœa, uti continuis etiam febribus, in certa earum ſpecie epidemice graſſante ſalutariter eam ſuperveniſſe crebro obſervavi; ſic innumeros etiam alios morbos ſubinde ſolvit; & ſolatur quoque moleſtias varias hypochondriacorum (etſi eas quoque ſæpiſſime aliis in caſibus augeat:) aliis vero ſalutariter quoque evenit, ſub ipſis tempeſtatum anni mutationibus, aliis dato tempore diarrhœa quodam naturæ robore correptis non ſine commodo valetudinis, aliis vero utile hoc ſuo modo malum moleſte tamen ferentibus nec tamen vi quadam impedire ac tollere au-

den-

dentibus, quod tamen ob nimiam ipsis grave est frequentiam, præservans ex una parte, debilitans naturam ex altera.

Quidam laxantia primo ponunt loco, sed existimem ea caute esse danda, nec ordinario requiri; præferunt vero, ubi necessaria visa fuerint, rhabarbarata; adstringentia prudenter adhibenda, quod & valet de theriacalibus, stomachica, roborantia, absorbentia, acidum corrigentia, terrea, mucilaginosa, gelatinosa, blanda, viscidula non tenacia, admodum conferunt, opiata caute danda, neque cito ac intempestive constringenda fluxio; externa topica abdomini applicata, balsamica, emplastra &c. commendantur: quies vero & diætæ regimen cautum, ac moderamen justum animi affectuum maxime conferunt & curando & præservando.

Tanta verò cum sit diarrhœæ varietas, tum ratione causarum, tum modorum invadendi, & excretorum quoque ipsorum, facilè quivis agnoscet, posse species ejus ingenti numero, ac plures omnino, ac quidem recensentnr hactenus agnoscunturque a Medicis, à circumstanriis variis denominari ac statui etiam novas, siquidem multiplicare series numerumque morborum Medicinæ judicaretur proficuum; cum autem prudentior Medicus pro ipsius diarrhœæ varietate hæc facilè distinguat, neque sine experientia multiplici distinguere satis possit, facile patet, non opus est, distinctionibus tam solicitis horum affectuum, cum ne ii quidem, qui vulgo in libris Medicis distinguuntur exacte, noti satis sint ac consensu quodam universali definiti, unde evenire solet, ut vix eâdem ratione describi vel possint, vel soleant, sed ab aliis aliter fere definiantur, concipianturque; *Lienteriam* ac *Cœliacam* intelligo, species diarrhœæ haud adeo inter se quoque diversas, & vel solo egerendi modo ac tempore, aut aliqua egestorum diversitate quoque distantes; sic enim Lienteriam in excretione intempestiva, vel in lævitate intestinorum, & cœliacam in gradu quodammodo mitiore, ventriculo compatiente quærunt; quanquam istis subtilitatibus haud indigeamus, possimusque utrumque affectum sub uno complecti, facilius sic distinctum, cui & distincta competat idea, diarrhœæ speciem in eo agnoscentes, quam si duos inani ἀκριβεία distinctos quis velit concipere, atque eo ipso discentes confundere.

Iste igitur affectus à diarrhœa non solum differt ipso egerendi modo & tempore, cum fiat illa egestio mox post assumtionem ciborum, quanquam maxima hic in casibus individualibus occurrat differentia, & in gra-

in gradibus, cum ſint qui mox à cibo ſumto cogantur deponere alvum, credentes ſe cibum modo aſſumtum mox ejicere, cum tamen non excernant niſi excrementa diu ante collecta, & ſatis pro morbi ratione cocta; alii vero cibos quidem conſpicuos non egerunt, neque tamen feces ſatis coctione moraque debita ſubactas, alii autem cibum ne immutatum quidem ſatis egerunt, & longe citius, quam fuiſſet excernendus; etſi ſæpius hic fallantur ægri, cum talia etiam quandoque egerantur, quæ mutationem non facile ſubeunt, vel ob tenacitatem, vel ob rationes alias. Rariores vero ſunt caſus, ubi omnis generis alimenta agnoſci poſſint adhuc immutata in excrementis, colore, odore, & ſi qui ſint ſingulariter curioſi, ſapore ſuo ſervato, quæ tamen alias facile concoquuntur. Id frequentius fuerit, non ſatis cocta eſſe excrementa, aut debita mora ad conſiſtentiam ac fœtorem naturalem reducta, ſed cruda, & ſeroſa, liquida, ſemicocta, aliquando albentia, unde chyloſa dicitur diarrhœa, fœtore juncto peculiari, & à naturali differente; neque ſemper (quod ſolent ſcriptores plerique ſupponere) absque omni dolorum moleſtia iſtæ eveniunt citatæ dejectiones, nunc diutius, nunc brevius durantes quandoque & per periodos affligentes, vix ulla excepta ætate vel ſexu.

Adeoque nunc majus in ventriculo exiſtit vitium, nunc vero in inteſtinis, in ventriculo quidem, ſi ille atonia laboret, aut inertia menſtrui, ut ſic cibi nec tritura debita ſubigantur, nec efficaci extractione in chylum abeant laudabilem, in inteſtinis autem, ſi illorum fibræ laxiores veterum illam famoſam facultatem retentricem læſam reducant in ſcenam, revera enim inteſtina lubricitate ſua ſeu lævitate, quam vocant, inepta ſunt ad concedendam ſufficientem ſcybalis moram, ſed ea ſinunt elabi ſemicocta, crudioraque; ſive & concurrentibus ad effectum vel defectum potius hunc utrisque ſeu toto alimentorum canali, nec ventriculo nec inteſtinis moram ingeſtis neceſſariam relinquentibus aut conſervare valentibus, ut ſic crudior exiens ex ventriculo ad inteſtina cibus haud ſubactus, magma formet crudum viſcidumque, neque ibi proba acuendum ſeparandumque bile, neque à laxatis retinendum fibris, imò & quandoque ejiciendum ab irritatis, ob ipſum quem corrupti cibi concipiunt acorem. Sequitur hoc malum poſt morbos varios, debilitate inducta ventriculo & inteſtinis, eorumque fibris in elatere tonoque ſuo graviter læſis, quod & poſt febres varias, & dyſenteriam, & diarrhœam quoque vehementem aut choleram evenire poteſt; alias errores diætæ graves & multos non raro ſequitur, unde in ventriculo chylificatio ob

ejus

ejus debilitationem læditur, in inteſtinis tonus vehementer imminuitur; præprimis ingeſtis eſculentis, potulentisque acribus, facilè fermenteſcentibus ac putreſcentibus acidis, immaturis, valde pinguibus &c. Diſponit quoque eo crebrior vomitus ventriculum valde reddens flaccidum; aliæ quoque ſyſtematis nervorum debilitationes, ac ſpirituum exhauſtiones, ac dejectiones, robur enim ſpirituum fibrarumque requiritur ad coctionem cibi abſolvendam, quæ ſi non abſolvatur ritè nec egeſtio naturalis ſubſequi poteſt; unde facile patet, nimia liquida, lubricantia, ac frigida nimia aſſumta ſæpe fieri cauſam iſtius anomaliæ in excernendo, quæ ſi duraverit diutius debiles reddit ægros, abſumit carnes, cacochymiam infert ſuccis corporis, unde graviora, ni ſuccurras tempeſtive, metuenda ſunt, chronici ſcilicet, graviſſimique morbi, cachexiæ ſoboles.

Remediis adſtringentibus ſanatio non abſolvitur, nude ſcilicet talibus, ſed potiſſimum ſtomachica temperata, roborantia, aromatica mitiora, abſorbentia, terrea iſtis mixta, imo & prudenti applicatione martialia, comprimis in tincturis melioribus, etſi ne excluſo quidem ferri in alcohol redacti ſubſtantia in minimis doſis, junctis cum ſtomachicis, confortantibus, carminativis; namque & hanc ſcenam flatus ingrediuntur, imo ſi illi incipiant iterum expelli ſub ructuum ſchemate, ſpem afferunt novam redeuntis paulatim toni fibrarum hactenus nimium langueſcentis, nec flatus propellere valentis. Externa ex iisdem deſumuntur claſſibus, in balſama, emplaſtra, cataplasmata, linimenta, ſacculos &c. efformanda; de clyſteribus diſquirunt, an proſint? commendant aliqui lenes, ac leniter proin detergentes, qui ſi parci ſint qua doſin, & confortantes, tonicique quà ingredientia non ubique excludentur; ordinario plus forſan nocituris illis in alvum injectionibus, ſi vel lubricantibus, vel acribus aut ſtimulantibus conſtent, cui enim bono ſub egeſtionibus nimis ſtimulandum ſit, vix apparet; proba vero diæta plurimum conferet ad ſublationem moleſtiæ illius, parcior cibus eupeptus, axactumque regimen quà res omnes non naturales, etiam animi corporisque motus, neceſſitate indiſpenſabili ægris inungenda ſunt.

Dyſenteria eſt inter alvi fluxus maximè formidanda atque conjuncta cum maximo periculo, cùm jungatur plerumque cum acuta & continua febri, eaque maligna ſatis, ſicque duplici ex capite periculum vitæ minetur.

Unde patet analogiſmum inter dyſenteriam & hypercatharſin non omni-

omnimoda niti similitudine; cum enim hæc oriatur a purgantibus nimis violentis, nimiaque dosi exhibitis, sive illa ex helleborum, sive colocynthicorum, vel & productorum antimonialium in substantia cumprimis exhibitorum sinistro oriatur usu, & proin in principio sine febre oriatur ab erosione intestinorum eorumque nervis vehementer lacessitis, illa e contrario incipit cum febrili horrore, ac calore mox sese exserente, utut in principio erosio in canali intestinorum locum vix habeat, sed demum sub mali progressu & incrementis soleat subsequi. Interim tamen evidens est, esse intestinis dysentericorum gravissimam fibrarum nervearum irritationem ab acribus, qui ibi stabulantur pravisque succis, quo & accedit fusio sanguinis, serosæque portionis ad istos stimulos primarum viarum quasi propulsio abundantior, uti simul plurima in intestinis vascula sanguinea rumpuntur, suum fundunt laticem vitalem sicque tingunt feces; ita tamen ut ordinaria non sit glandularum & vasorum in intestinis colliquatio quasi, quæ vix nisi in malo funestiori ejusque ἀκμῇ accedit, etsi erosio levior in iis quoque possit evenire, qui evadunt, cum maxime villosa canalis tunica diu satis protegere valeat intimiores membranas intestinales, nisi nimia fiat acrimonia, uti sæpe nimia & prorsus corrosiva fit. Sive jam gignantur in corpore succi adeo venenati & pravi, tantas in sanguine turbas, tantasque in intestinis vellicationes producere valentes, sive a manifestis diætæ gignantur colliganturque erroribus, talibus improvide ingestis, quæ facile acorem, fermentescentem turgescentiam, ac putredinosam dispositionem in cavitate intestinorum subeant, accedente cumprimis bile jam antea pravè disposita, acriore, tenaci, fixiore, seroque acore cruditatum corrosivarum tincto; si maxime aliæ ad excretionem viæ haud pateant, ac transpiratio cumprimis insensibilis cohibeatur subitò aut diutius; nihil verò potentius illas dispositiones pravas omnes deducit in actum, quam miasma, malo jam grassante, haustum, corpori illatum, quod potentissime ac celeriter succos corporis tum in sanguinis massa, tum in intestinis in sui motus leges cogere ac corrumpere valet, febrimque ac turbas accendere ac commovere.

Juvante cumprimis æstu ac fervore athmosphæræ, humores adhuc magis fundente, & ad effluxus disponente, quem sane mallem accusare, quam ætherem peregrinum, cum æther ubique penetrans vix ullibi queat esse peregrinus, ubique scilicet eo ipso perpetuo domesticus, & semper idem. Fructus vero malum quandoque cudere mirum non erit illi,

qui

qui fermentantem horum attenderit indolem. Quid obſtat igitur, quo minus his turbis febrilibus excitatis, hac humorum acerrimorum fuſione, hac inteſtinorum irritatione accedentibus, omnia in deterius ruant, ipſe ſanguis putreſcere quaſi ac pati νέκρωσιν incipiat, reſolutis mixturæ vitalis vinculis ac principiis, inteſtinorum concava ſuperficies arrodatur, muco illo tomenti quaſi organico (uti Lœwenhœkius eum vidiſſe ſe ait) abluto, abraſoque, vaſculis ſub orgaſmo humorum & aggeſtione hic facta paſſim ruptis (neque enim capio quî vel oſcula ſaltem eorum aperiantur, quæ in cavum inteſtini non hiant, multo minus quî tranſudare per canaliculos ſuos poſſit ſanguis:) & ab acrimonia quoque ſi jam nimia illa fuerit eroſio, irritatis ſimul graviſſimè nervis, ac fatigatis iſtiusmodi irritatione perpetua abſumtisque ſpiritibus, adeo ut aggeſto uberius huc ſanguine inflammatio tandem ſuis gradibus gignatur, imo ſi res in pejus ruat gangræna ipſa invadat inteſtini canalem tam graviter læſum eroſumque. Unde & in defunctorum cadaveribus reperta ſunt inteſtina muco ſuo nudata, intimius eroſa, inflammata, cum putredinoſo fœtore &c. ſi verò evadant ægri, ſæpe quidem plenè curantur, ubi tamen pejus fuit aſperiusque malum, gravia poſt ſe trahit alia ſymptomata, acrimonia ſcilicet non omni eliminata, nec ſubjugata, hinc & ſcabioſæ efflореſcentiæ pertinaciores cacochymiæ, imo cachexiæ graviſſimæ in oedemata, ipſumque terminandæ hydropem; lienteriæ quoque & aliæ primarum viarum debilitates ac coctionis læſiones ſequuntur haud infrequenter.

Si verò *dyſenteria* corripiat ægrum, dubites quid prius ſe exerat, febris ne an dejectiones, mox enim in principio frigore aborto, calor ſubſequitur, ortis ſimul dejectionibus frequentioribus, quæ & numero & copia augentur, dolore abdominis increſcente, torminibusque umbilici potiſſimum regionem gravius affligentibus, ſenſimque augmenta capientibus.

Numerus dejectionum incertus eſt, frequenter tamen admodum eſſe ſolent una die 20. 30. 40. 50. vicibus recurrentes, inæquali ſordium mole ejecta, aliquando frequentia imo continuitate quaſi choleram æmulantur. Anxietas & inquietudo ingens eſt, ſomnum tantæ turbæ non admittunt ſed continuis ægros vigiliis fatigant, urget ſitis, & ſi bibant augetur vis dejectionum; frequens eſt pulſus ac celer; ſiccitatem faucium adeſſe mirum non eſt, imo ardorem in ſtatu adeo febrili, imo inflammatorio, unde & ipſas adjungi petechias ajunt ſcriptores, quæ tamen, exceptis caſibus ſpecialibus epidemicis hos affectus forſan aliquando jun-

gentibus, vix fuerint veræ petechiæ, ſed exanthemata potius funeſta, teſtantia de præſenti jam inflammatione interna, exſerente ſe jam in peripheria corporis gangræna imò ſphacelo & putredinis initio per iſta ſtigmata quaſi jam mortificata.

Quæ excernuntur non ſemper eadem conſpiciuntur, ſunt aliquando excretæ feces tinctæ ſtriis ſanguineis, vel guttulis conſperſæ, vel maſſulis coagulatis mixtæ, vel uberiori ſanguine perfuſæ, tinctæ, imo mero ſæpe & largo ſanguinis fluxu formidandæ; adeoque rubedo illa varia egeſtorum nomen dedit malo, etſi non ſemper illa rubeant, unde & alba rarior habetur, cum chyloſæ quaſi ac lactis æmulæ dejectiones apparent; verum alia eſt ratio illius quæ frequentior eſt dejectionis feculentæ non cruentæ quam albam vocant communiter (die weiſſe Ruhr) non intelligendo ſimplicem diarrhœam, aut cœliacam, ſed talem dyſenteriam in qua ceſſante jam apparente prius cruenta portione ejiciuntur feculenta, flava, viridia, pituitoſa, imo viſcoſa quaſi membranacea, purulenta varia, variegata, fœtida, imo nigra ſecedunt, funeſto plerumque eventu, etſi magnas etiam portiones talium mucilaginum obſervaverimus ejectas, evadentibus tamen ægris, uno præcipue notabili, ubi crediderat ſervus, inteſtini longiorem portionem ejectam eſſe ab ægro; neque etiam omnes cruentæ dejectiones habendæ ſunt ſtatim pro exquiſita & vera dyſenteria, cum potiſſimum hypochondriaci varias hic pati poſſint anomalias ob hæmorrhoidum ſtatum varium & intricatum. Dolores ſunt plerumque intenſi, nec remittunt tormina niſi per intervalla, imò malo ſæpe ceſſant omine, ſenſu quaſi inteſtinorum νέκρωσιν jam patientium ceſſante.

Epidemium plerumque malum eſt & contagioſum valde, fructuum abuſui ſæpe adſcribitur, ac æſtivo ſoli adurenti ac fundenti humores, nec ſexui, nec ætati parcit ulli, robuſtoribus ſæpe præ aliis qui videbantur debiliores & magis morbo impares ſuccumbentibus. Aliæ quoque anni partes non penitus excipiuntur; negandum tamen non eſt vitia diætæ plurimum contribuere, magisque etiam diſponere ad ſuſcipiendum contagium; etſi multi quoque corripiantur a noxiis ſolicite abſtinentes, aliis liberis, qui maxime hoc in genere peccaverant, omniaque ingeſſerant promiſcue. Accedit ſæpe vomitus moleſtiſſimus, cardialgia, ventriculi quoque roſiones & ardores ſingulares moleſti, ſingultus peſſimi ominis ſi in ſtatu morbi graviſſimo & ab inanitione quaſi ſuperveniat, indicat enim fibras & languidas, & irritatas, ac inflammationi ſuccumbentes, minus periculum foret, ſi talis orietur ſine gravibus illis concomitantibus ſymptomati-

bus,

bus, saltem post sumtum cibum vel potum, ob ventriculi tum debilitatem & teneritudinem; ructus habent pro bono omine, quod obtinebit aliquando, cum indicat fibras robur novum expellendi flatus acquirere, possunt verò etiam à spasmodica crispatura ventriculi sursum adigi ructus, & tum boni nihil portendent; funestum maxime signum sunt, virium nimia & subitanea dejectio insignem notans etiam quà febrem junctam malignitatis gradum, dejectiones involuntariæ ægro non amplius advertente sponte quasi profluente feculentia, potissimum fatale frigus extremorum glaciale non sine madore. Mensium fluxus accedens nunc augere malum visus est, nunc minuere. Monuimus vero jam supra dysentericos non esse qui ab hæmorrhoidum statu vario cruentas quandoque patiuntur dejectiones, vel qui ob casus, externasque violentias cruentas sedes patiuntur, aut quibus sub diarrhoea simplici aliquid extorquetur rupto forsan vasculo uno vel altero sanguinis.

Molestiam morbi valde auget symptoma sæpe urgens, nempe. *Tenesmus*, seu conatus egerendi feces continuus ac dolorificus, frustraneus ferè, at semper urgens, fatigansque ægrum, dolore sæpe vix tolerabili, non sine procidentia ani sphinctere laxato. Notum est dari quoque tenesmum ab hæmorrhoidibus vel cœcis vel aperiendis ortum; ortum quoque subinde ab usu aloeticorum remediorum; quod & calculosa dispositio non infrequenter efficit, & vitia uteri; imo & vermes, maxime ascarides, molestissima morsicatione sua animalcula, imo & ab acrioribus humoribus ac flatulentiis in diarrhœis &c. Nos solum consideramus symptoma dysenteriæ dolorificum illum summè tenesmum, cui opponere solemus vapores demulcentes lactis cum emollientibus cocti, suffitus paregoricos, clysteres sebaceos prudenter applicandos, quietem quantum licet sub isto malo inquieto; potissimum vero ipsa remedia dysenteriæ opposita, de quibus mox agemus breviter, si prius ratione tenesmi id monuerimus, summam illam acrimoniam exaltatam tam enormiter stimulare ad egestionem etiam inanem, mole humorum non amplius præsente, fibras, præcipue a continuo illo ac diuturno transitu nudatis quasi fibris, mucoque abraso, uti in stranguria vesica perpetuo urget urinæ excretionem vix guttulis quibusdam præsentibus; nec tamen omnem tenesmi vim ausim arcessere ab elatere sphincteris irritati, extimaque parte sola intestini recti nimis irritata, cum altius etiam applicentur isti stimuli totumque rectum intestinum graviter affligatur.

Medendi methodum quod attinet; dysenteriæ principio quidam

inevitabili necessitate opponunt purgans sive laxans mitius, vel & rhabarbaratum, neque vero id vel tutum adeò vel necessarium erit ideò, quia raro in primo ac verò principio vocatur Medicus, cum ægri tum adhuc non credant se tam gravi morbo incipere laborare, sic transit sane prima ac tutior periodus opportunior huic rei. Venæsectionem vix suaseris; præstant bezoardica, diaphoretica temperata, demulcentia, confortantia, blande adstringentia ac absorbentia simul, terrea mitiora, theriacalia prudenter data, paregorica, papaveracea, cordialia, nervina; clysteres rarius exhibentur, etsi sebacei saltem fuerint. Externa roborantia non nimis calida possunt adhiberi. Sed quid de emeticis dicemus, haud facile exhibenda illa! si vero hypecacoanham excipias, etiam nos illam excipiemus in hoc morbo, etsi jam facta sit Emeticum quasi universale in omnibus morbis; cujus tamen & molestiores vidimus effectus. Vim radicis in curanda dysenteria nemo negabit, fateamur tamen necesse est, ipsos etiam Gallos fassos esse in exercitu ipsorum vim suam haud satis exercuisse celebre specificum, magna in copia hoc scopo collectum; requirit vero & id in applicatione circumspectionem multam, quam & ipsi illi primi ejus commendatores agnoscunt esse necessariam, ne intempestiva, promiscuaque exhibitione plus noceat quam prosit; de quo aliqua non inutilia leguntur in materia medica Turnefortiana &c.

De Affectibus quibusdam aliis ad Abdomen relatis.

Abdominis dolores a variis adeò causis pendent, ut sub uno schemate comprehendi nequeant, affectus enim quos hactenus sumus contemplati, qui alvi fluxu ægris molesti sunt ac funesti sæpius, ingentibus etiam doloribus stipati sunt haud raro, nunc verò illam potius dolorum abdomen torquentium speciem allegabimus ac contemplamur penitius paulò, quæ sine alvi fluxu infestat abdomen, *Colicam* scilicet, ubi non vaga quævis tormina ac leviores lancinationes intelligimus, frequentissimè variis sub occasionibus in abdomine perceptos variasque ejus regiones perreptantes, sed insigniores illos, quos colicos vocant, nonnunquam omnem infimi ventris ambitum occupantes, aliquando umbilici potius torquentes regionem, alias ad latera quoque se extendentes, vario dolorum schemate sese manifestantes, nunc pungentes & lancinantes, nunc distendentes & quasi secantes, nunc infixa quasi spina terebrantes, nunc vero cum ardore rodentes, aut tendendo lacerantes, imo & constringendo torquentes.

Est enim cum *Colica* ista ita comparatum, ut illa species sub se comprehen-

prehendat plures, ad quas quidem haud pertinere videtur *Colica* dicta *nephritica*, quam vocant illam quæ conjungatur cum calculo in renibus, ureteribus, aut vesica hærente, cum dysuria combinatam, aut quæ calculum vel antecedat vel sequatur, isti enim dolores nephritici sunt omnes etsi mentiantur colicam, orti quippe a solido illo calculi stimulo nervorum plexus malè habente, gravissimosque hinc excitante dolores, qui nec cessare solent, nisi irritans illud, crispansque fibras vel sabulum, vel lapilli parvuli, asperique, vel majores calculi removeantur ac transeant, sic enim irritatore sublato stimulo cessent illi nephritici dolores.

Neque peculiarem agnoscemus *scorbuticam Colicam* (saltem in nostris haud adeo distinctam regionibus, illam enim facile reduxerimus ad biliosam, etsi difficile fuerit determinatu, an tota doleant intestina, an verò mesenterium, uti distinguunt autores:) vel ad spasmodicam quoque in quantum ajunt paresin ipsi succedere, & dolores articulorum. Id certum esse existimamus dari *Colicam Flatulentam*, cum inflatione distendente, tensiva nunc in epigastrio magis, nunc in hypochondriis, vel & epigastrio, imo omnibus his locis simul, cum vel sine vomitu, flatibus constrictis ac conclusis ut nulla ipsis pateat via, unde tanti dolores, distensiones, ac intensissima tormina, cum cardialgia etiam juncta, ructibus aliquod levamen afferentibus, si succederent.

Neque aliam quam observamus *Colicæ* speciem malè vocaveris *biliosam*, in qua calori intensiori junguntur dolores, siti, vigiliis, prostrato appetitu, aliquando & vomitu, & singultu, & ructibus quoque junctis cum oris fauciumque siccitate, dolore lancinante, scindente, ardente quasi. Et *spasmodicam* quoque non possumus non addere, in qua plexus nervei potissimum afficiuntur, indeque stricturæ spasmodicæ nascuntur summè dolorificæ, cum alvi obstructione pertinaci, ad quintum, sextumque protensa diem, ut ne flatus quidem ullus vel suppositoriis vel clysteribus etiam elici queat, doloribus interim incredibilibus, urgentibus, strictoriis, lancinatoriis ferè ad deliquia usque, accedente vomitu, cardialgia quoque, & singultu aliquando, umbilico versus dorsum retracto ut foveam formet regio ejus vel pugnum admittens, cum anxietatibus præcordiorum, terroribus ac succussionibus, celeri, agitatoque pulsu, palpitante corde, urina tincta; hæcque sane colica rectè tractata plenius curatur, ab erroribus verò, nimiis animi motibus, vino concesso, exhibitis purgantibus gravissima ingruunt mala, aliquando gutta serena magis transitoria ac spasmodica, motus convulsivi varii, particulares ac

universales, ac tandem frequenter paresis. Et hujus Colicæ spasmi distinguendi sunt ab illis, qui dicuntur ab authoribus adesse in omni colica, stimulo nervos pungente, lacessente, iritante, unde crispentur fibræ, constringantur variè, tendantur, dolorisque sic forment sensum colici; hoc enim sensu omnis dolor colicus habet aliquid spasmodici, cum & flatus & acres humores nervos ita commovere ac irritare possint, ut tendantur prætetnaturaliter, ac sub illa tensione ac strictura fibrarum dolores oriantur Colici in partibus valde sensibilibus. Illa vero ultima Colica specialius ac majori titulo dicitur spasmodica, sive jam oriatur a pravis, qui collecti genitique in corpore sunt, succis nervos graviter pungentibus, sive à remediis saturninis, vinisque inferatur lithargyrisatis, unde illam frequentissimam, terribilem, cum recidivis, ac pertinacissimam vidimus. Quando ergò dicunt autores, esse in Colica spasmodicam fibrarum nervearum tensionem, tum in mesenterio, tum in intestinis, quà totam illorum substantiam, id in genere intelligendum de colico dolore à quacunque causa orto, cumprimis vero & quasi κατ' ἐξοχὴν de spasmodica exquisita longe pejore & verè maligna.

Nihil potentius fibras stringit, incitatque, ad spasmos terribiles, quam saturninæ moleculæ, hinc tanta alvi occlusio, tanta stricturarum vis & dolorum exquisitissimorum pertinacia, non nisi cum spasmis illis cessans. Reliqui dolores Colici & a flatibus distendentibus, & ab acrimonia bilis exaltatæ quasi qua salinum suum stimulum, aliisque humoribus corruptis ac cruditatibus possunt oriri, sive acrimonia ad acidorum magis, sive acrium aliorum, imo & enixorum pertineat classem; sæpe tamen etiam juncta acrimoniæ visciditas ad pertinaciam plurimum contribuit. De vermibus haud dicemus, qui sui generis quoque tormina varia ac plurima excitare valent, si libeat ad Colicas quoque referenda, ad minimum in demortuis Colica vermes detexit sectio anatomica, sive dein causa illi dolorum unica & vera tum fuerint sive non, inventa quoque intestina inflammata, imò & erosa, quæ tamen facilius effectus quam causa mali fuerint. Venena sanè gravissimas Colicas, sed & inflammationes & sphacelum brevi inferunt.

Hysterica Colica suo modo etiam spasmodica est, eodemque tractanda modo. Biliosa icterumque quoque potest adsciscere, variamque cacochymiam. Modus terminandi est dolorum cessatio, fecibus flatibusque, via iterum patente, acrimonia ac humoribus fermentantibus subactis, spasmo cessante, ac redeuntibus sic ad quietem pristinam spiritibus.

Cæterum

Cæterum remotiores atque occaſionales cauſæ plures ſunt, anſam præbere poſſunt cibi viſcidi, lenti, dyſpepti, duri, ſicciores, legumina, piſces, ova indurata, caſeus, prava cereviſia, acida ac immatura vina, cohibiti flatus, atque excrementa alvi incaute retenta; acria varia, generoſa etiam vina ſi quantitate excedas; affectus vero animi potiſſimum intenſiores, frigus externum, cohibens tranſpirationem inſenſibilem. &c.

Inter remedia anticolica commendantur alvum emollientia, laxantia, & aperientia, circa quæ tamen cautelis opus eſt, laxantia enim proprie dicta haud facilè admittent graviores Colicæ ſpecies, imprimis ſpasmodica, facilè hinc in pareſin præcipitanda; nec bilioſæ promiſcuè ea conveniunt. Purgantia nulli opponerem Colicæ in paroxyſmo. Clyſteres verò utiles, maxime blandiores. Carminativa ubique recte adhibentur, temperata ſcilicet, nec exceſſive calida; anodyna cautè danda, maxime in ſpaſmodica colica, quæ ea fortiora impunè non fert; papaveracea, paregorica, nervina, bezoardica, reſolventia, emollientia, blanda, gelatinoſa balſamica, conducunt internè, externèque in balſamis ſcil. linimentis, emplaſtris, unguentis, ſacculis, fomentis. Colicæ conſiderationi conjungitur meritò evolutio paſſionis Iliacœ, vel Ilei, de quorum diſtinctionibus nunc non eſt quod dicamus, an differant gradibus, an circumſtantiis & ſubjecto, res enim in ſe peſſima eſt & periculi ſummi. Gravis quippe dolor, tormina enormia, alvi pertinaciſſima obſtructio, fecibus nulla arte promovendis, ſimul vero urgente vomitu continuo. Hæcque contingunt vel a vulnere inteſtinorum, & frequentius ab hernia incarcerata qualicunque, quod malum niſi cito occurratur, minari ſolet extrema, tumore duro, pertinaci, ac renitente, ſi moram traxerit, haud facile removendo; vel etiam ſine hernia talis dolor pertinax & adſtrictio adeſt, occupante dolore dextrum Hypogaſtrium; alvus pertinaciter clauditur, ne flatibus quidem dimiſſis, vomitusque creber ejicit ventriculi atque inteſtinorum contenta, cruditates, bilem corruptam, phlegmata viſcida, imo tandem in Ileo, dicto miſerere, nigra, fœtentia, ſtercoracea. Venter durus eſt, tenſus, convolutis conſtrictisque variè inteſtinis, flatibusque diſtentis, pulſus eſt frequens, debilior, appetitus evaneſcit, jungitur anxietas, ſingultus, urinæ retentio, convulſivi tandem motus accedunt, artuum frigus intenſum, tandem mors (niſi reſeretur alvus vel inteſtina redeant per proceſſum in abdomen) inflammatione inteſtinorum in gangrænam plerumque abeunte ſphacelum, poſt frigidos ſudores, virium plenariam exhauſtionem, deliquia &c.

Eveni-

Eveniuntque talia post Colicas, aut intestino in herniam infeliciter elapso nec statim reposito, sed sensim irritato malo ac inflammato; viam eò sternunt varii affectus, vitia digestionis, morbi hypochondriaci, cacochymiæ, adstringentium & flatulentorum abusus, varii errores circa res non naturales, motus fortior, ingesta varia absurda obstruentia maximè in herniosis (: uti de cerasorum nucleis copiosis observavimus :) & frigus maximè externum, ligamentorum remotio imprudens hernia sibi imprudenter relicta. Cæterum etiam interius indurari scybala, obturari canalis intestinorum poterit, collecta prava materia ac obstruente simul & irritante, tantosque cudente dolores, ac tam pertinacem alvi obstructionem, præprimis accedentibus externis causis atque occasionibus.

Cum enim in gravi hoc affectu propter pertinaces obstructiones, viasque minus patentes, acresque humores hic congestos, & ferventi sanguine in infinitis intestinorum ramulis vasculisque sanguiferis magis, magisque aggesto, turgescente, ac stagnante, atque cruditatibus viscidis, acerrimis æquè ac scybalis incrassatis spissisque irritantibus ultra modum, flatibusque elatere suo distendentibus, non possunt non fibræ intestinorum nerveæ tendi, pungi ac dolorificè affici, cum crispaturis earum ac spasmodicis stricturis summè sensibilibus vagis, fixisque, neque ubique æqualibus, unde in uno loco plus constrictionis & impedimenti, in alio plus stimuli ad ejiciendum, uti versus superiora constrictis contingit fibris; in vulnere res per se clara est, nec eget explicatione, plerumque lethali existente tali læsione; in hernia verò pariter manifesta hæc sunt, concipe enim animo elapsum processum peritonæi intestinum una cum scybalis queis turget in loco isto minus competente violenter detineri, quanti non inde dolores, fecibus jam non progredientibus, fibris summè irritatis, aggesto per innumera vascula sanguine, tandemque si mora accedat, nec repositis intestinis liberentur istæ viæ, inflammatio, incrementa febris, spasmi nervorum, funestaque omnia subsequuntur; quod suo etiam modo eveniet, si in confiniis angustiis tenuium ac crassorum intestinorum obstaculum, coarctatio, aut constrictio contingat, cum & ibi constrictio, distensiones enormes, inflammationes, spasmique in promptu sint. Unde varie tensis, tractisque intestinis illa variè stringuntur, inque se mutuo ingrediuntur sub illis spasmis ac turbis, paucis, omnia ad confusionem ruunt, omnimodamque machinæ destructionem, fibris jam sursum unicè patente via eò omni nisu propellentibus quicquid cavo intestinorum continetur, unde mirum non est gangræna oborta, omnibusque turbatis, fibris partim

sub

ſub inflammatione ſpasmodicè conſtrictis, partim aliis relaxatis ac quaſi mortificatis jam, ipſa quoque ſurſum eniti ſcybala, ac fœtentes fieri multiplici ex capite fœdosque vomitus. Etiam in hoc malo poſt mortem varia detexit anatome, maxime autem inflammationem inteſtinorum, imò ſphacelum, eorundemque varias quaſi complicationes, inverſiones & quas vocant intro ſuſceptiones unius portionis inteſtinalis in aliam vel ſuperiorem, vel inferiorem, ſcybala indurata & nulla arte removenda in iſtis flexibus & gyris intortis inteſtinorum, vermium quoque glomeres &c.

Remedia conveniunt bezoardica, diaphoretica, carminativa, blanda demulcentia, emollientia, nervina, roborantia, cordialia, lubricantia, mulcilaginoſa, papaveracea, paregorica &c. Opiata cautiſſime hic danda; idemque obſervandum circa ponderoſa exhibenda, globuli metallici pondere ſuo & prodeſſe in caſibus quibusdam, nocere in aliis poſſunt; Mercurius adhuc magis ſuſpectus eſt, etſi exemplum non infelix noverimus (ubi ſcilicet non adeò acutum malum, nec incarcerata hernia, nec inflammatio perfecta fuit:) ſanè enim ſi incarcerata extra corpus hæreant inteſtina, adſitque inflammatio, quid efficiet ponderoſum ac fluxile metallum niſi augmenta mali, ac citiorem progreſſum ejus ad mortem; & quid purgantia efficient inflammatione præſente, ubi potius euthanaſia procuranda. Sectio & repoſitio inteſtini tempeſtiva ſi ſit, nemini non probabitur, optando tamen magis quàm ſperando ſucceſſu, cum rarò talia vel in tempore ſuſcipiantur ante inflammationem (: ea verò præſente fruſtranea ſint :) & rari quoque ſint, qui ſuſcipere audeant operationem artifices, cum tanto famæ periculo &c. Externe emollientia, linimenta, cataplasmata, unguenta, fomenta, ſacculi abunde tentanda; inflatio cum folle æque paradoxa videbitur, ac corporis ſurſum pedibus elevatis concuſſio, nec emplaſtrum magneticum magnificis ſatisfaciet promiſſis.

Vermes non infrequentes ſunt humani corporis hoſpites, uti in ejus quoque ſuperficie varia etiam inſecta nidum atque alimoniam quærunt, inveniuntque, in ipſis quoque ulceribus, aliisque continui ſolutionibus nati, vermes vero internas, variasque partes occupare ſolent, non tamen excluſivè ad alia inſecta, præter enim vermes magis ordinarios & conſuetos, varios quoque aliarum ſpecierum reperire datum eſt in corporis partibus diverſis, & in ipſis quoque inteſtinis, ita ut legantur excluſæ inde ranæ, bufones, lacertæ, viperis ſimilia animalia, aliaque, etſi enim non deſint hodie viri clariſſimi, qui hæc omnia velint elevare ac vocare in dubium, vix tamen hypotheſin ſatis probabunt, vel perſuadebunt aliis tot exempla clariſſima penſitantibus.

Nobis verò hic ſermo eſt de vermibus conſuetis, inteſtinorum incolis, tum teretibus, omnium vulgatiſſimis ac notiſſimis, quos lumbricos proprie vocamus; tum etiam minus frequenter obvio Lato verme, tænia, ſeu vermibus cucurbitinis (quos

neſcio

nescio an adeò concinne quidam vocent vermium casei æmulos) ac tandem Ascaridibus, parvulis illis intestini recti incolis pruriente motu molestissimis. Multa legimus de putredine verminosa, licet verò aliqui forsan supersint, qui æquivocam ex putredine statuere ament generationem vermium, ii tamen & pauci erunt, & concedent omninô illis qui dudum agnovere non nisi ex ovulis vermes gigni, univoca generatione, etsi visum ovula fugiant parvulaque illa seminia se occultent, latent tamen diu, haud facilè destruenda, evolvunturque, nido fomiteque competente intestinis subministrato à succis pravis, crudis, ad putredinem tendentibus; de eo vero nöndum consentiunt naturalis historiæ scriptores, undenam ista proveniant ovula, quibusdam ex aëre ea derivantibus, aliis ex ciborum dulcium maxime, vario genere, aliis ex lacte, atque inde paratis, caseo &c. adeòque à seminio extrinsecus illato, recentioribus verò cum Valisnierio ipsi hominis naturæ ac texturæ nativæ assignantibus hospites illos ingratos tandem molestosque redditos. Neque hi concedent prioribus, à loci ipsius conditione ovula vermium non foveri tantum & ad exclusionem disponi ac perduci, sed etiam diversam inde pati mutationem in textura sua specifica indoleque, neque enim à loco pendere ajent insectorum metamorphoses, statis organismi legibus definitas ac circumscriptas. Id verò omnes forsan haud difficulter agnoverint, vermes non ubique nidum sibi convenientem reperire, aut nidum exclusioni suæ congruum, ovulaque partim excerni non exclusa, partim latere diu non actuata ob uteri congrui atque alimoniæ quasi specificæ defectum; cum vero variæ mucilagines crudique succi chylosi præsto sunt, bilisque acrimonia sua subtili, & resinosa balsamica indole haud viget, exclusio vermium promptior erit.

Qui tamen etsi præsentes in cavo intestinorum, sæpe tamen adeò latent profundè, adeò se non produnt signis satis manifestis, ut difficilimè detegantur; potissimum verò eorum præsentia colligitur à variis torminum speciebus, rosionibus, pravo ac nauseabundo ex ore halitu, copia salivæ, narium pruritu qui digitos illis creberrimè facit admoveri, faciei pallore, salivæ largiore excretione, voracitate in quibusdam majore, in aliis dejecto appetitu, cui addunt quoque statum ægri tolerabiliorem cibo assumto, quam ventriculo & intestinis vacuis, somnus est inquietior, rubent oculi, sitis urget, pavoribus somnus interrumpitur vel distinguitur saltem, tumescit venter solito magis, duriorque est, carnes corporis imminuuntur, ac ferè tabescunt, calor sæpe est præternaturalis, tussicula jungitur sicca, urina varia, nunc pallida, nunc turbida, crassior, ac albedine quoque mucoque viscido infecta. Ista verò omnia non satis certa sunt ac sæpe imponunt Medicis, cum etiam sine his signis reverà adesse soleant vermes, nec ulli detegantur alias iis etiam observatis ac se ostendentibus ferè singulis, unde certius signum non habemus ipsa eorum excretione & autopsia.

Licet sæpe gravissima dum latent symptomata efficiant, cardialgias rosivas aliasque, epilepsias, convulsivos motus enormes multiplices, variosque affectus cataleptìcorum æmulos, cordis palpitationes, asthmata, ac dyspnœas; imo talia sæpissimè quæ ab singularitatem fascino adscribantur ab imperitioribus, etsi & jungi cum fascino forsan possint soleantque quandoque isti microcosmi hospites ac tortores mirabiles ratione suorum effectuum. Lati cum teretibus eosdem quandoque imo majores molestias inferunt, sæpe tamen & pertinacissime latitant, aut etiam per periodos sui præbent indicia; circa istum verò vermem multum hodiè disputatur, an cum tænia idem sit, an unus in longitudine continuus vermis, an plures cucurbitini sibi invicem

nexi

nexi longa ſerie, an utriusque dentur ſpecimina & exempla, qua de re potiſſimum D. D. Andry, le Clerc, Valisnierius egerunt plenius non eadem omnes via incedentes. Aſcarides verò magis adhuc iſto verme frequentes ſunt, æquè ac reliqui vermes omnes quidem ætatis cujuscunque ac ſexus homines afficientes ſubinde & paſſim ſine diſtinctione, ita ut non audeam cum aliis lumbricos infantibus, tænias adultis, aſcarides ſenibus puerisque ſpecialiter quaſi aſſignare ac tribuere; aſcarides autem moleſtiſſimo ac dolorifico proin pruritu, intolerabili ferè ſeſe manifeſtant in inferiore inteſtini recti regione, afficientes & laceſſentes continuò ſphincterem, & cum fecibus quoque prodeuntes; an etiam ex utero prodeant determinent alii.

Lumbrici cum fecibuspotiſſimum egeruntur, etſi etiam per os naresque prodiiſſe ſint obſervati, aliquando prorumpentes ad faucium iſthmum, ut longiores, ſpiſſioresque viderimus extrahere digitis ægros & teneros ætate & adultos, ſalutariter quosdam, alios triſtiore eventu ſecuto, in febribus, & extra febres &c. Cæterum & ipſa perforaſſe inteſtiua obſervati ſunt, non ſine graviſſimis & terribilibus ſymptomatibus, motibusque convulſivis. De aliis ſpeciebus nihil dicemus, dracunculi enim Africæ Aſiæque relinquendi, ſub cute latentes, cautèque protrahendi, de quibus Kempferus aliique: de crinonibus multa paſſim leguntur, huc tamen illi non ſpectant, notum eſt, quid diſputet cum aliis Lœvvenhœkius, quos enim alii vermes autoptæ declarant, ipſe convolutos vi omni pronunciat pilos ſub cute creſcentes. Sirones autem acorique quos ex manibus ſcabioſi exſculpunt effodiuntque ad ſcabiem ablegantur. Lacte & dulcibus dicuntur nutriri, etſi juxta Franciſci Redi celebria experimenta dulcia magis nocuiſſe ipſis viſa ſint quam amara, vel ſalina, oleoſa aliaque, niſi oleoſa reſpirationem ipſis demant plena oblinitione. Quicquid verò horum ſit, communiter adhibentur contra illos oleoſa, ſalina, amara, putredini reſiſtentia, alcalina, nitroſa, balſamica, carminativa, ſtomachica, abſorbentia, terrea, e. g. Sem. ſantonici, corallina, tanacetum, ipſum quoque C. C. uſt. & alia, purgantia & laxantia omnia eò referuntur, cautè tamen uſurpanda, uti & potiſſimnm mercurialia, clyſteres quoque commendantur & ad alliciendos vermes, & ad educendos, evocandosque, & ſubinde eluendo etiam aſcarides, quibus etiam varia linimenta, unguenta, ſuppoſitoria &c.
opponunt.

AD Praxin transfer ſapienter cognita! gaudens
Inclyta Te Medicum Patria ſuſcipiet!

Clariſs. D. Candidato Rawio
felicia praxeos initia precatur

PRÆSES.

Vade,

VAde, Vale, Cave ne titubes, præceptaque frangas.
Ægrorum curam, quæſo, age ſollicitam:
Conſule porro bonos libros : Ante omnia verò
Diſce timere DEum. Sic benè cuncta fluent.

Paterno hocce monito Clariſſimum Dn. Candidatum, Auditorem quondam ſuum, dimittit & felices rerum omnium ſucceſſus ex animo precatur

ALEXANDER CAMERARIUS, D.

EGregiè tradis, qui ſint abdomine morbi,
Hinc Studii prudens exitus acta probat.
Dirigat Archiater ſummus feliciter illud,
Ut miſeris ægris utilis eſſe queas.

Ita ex ſincero affectu erga Clariſſimum Nobiliſſimumque Dn. Candidatum Reſpondentem, RAU, amicum ſuum atque Fautorem ſuaviſſimum, futuræ Praxeos feliciſſimæ adprecatione animitus accinit atque fovet

JOHANN GEORG GMELIN,
Opponens.

VIſcera concinne monſtras abdominis, atque
Ejusdem morbos tollere ſic ſatagis.
Itaque cum cathedram ſcandis ſub Præſide docto,
Pars mihi pacis erit, cum Tibi ſic gratuler:
Cœleſtis Medicus, qui perbene viſcera noſcit,
Faxit, ut hinc cedant proſpera cuncta Tibi!

Hæcce Clariſſimo & Doctiſſimo Dno Candidato, Reſpondenti, Commenſali, amico & Fautori ſuo æſtumatiſſimo gratulabundus adjecit

G. MELM, Premo-Saxo, Opponens.